PUOLUSTUSMINISTERIÖ
Hallintopoliittinen osasto
Turvallisuusyksikkö
Hallitussihteeri Katariina Kuhanen

Lausunto
7.5.2021

Puolustusvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI SOTILASKURINPIDOSTA JA RIKOSTORJUNNASTA PUOLUSTUSVOIMISSA ANNETUN LAIN, HARMAAN TALOUDEN SELVITYSYKSIKÖSTÄ ANNETUN LAIN 6 §:N JA RAJAVARTIOLAITOKSEN HALLINNOSTA ANNETUN LAIN 31 §:N MUUTTAMISESTA (HE 61/2021 VP)

1 Puolustusvaliokunnan kokouksessa 4.5.2021 esitetty kysymys

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä liittyen hallituksen esitykseen HE 61/2021 vp edustaja Kari esitti kysymyksen, onko nykyinen sotilaskurinpitojärjestelmä enää tarpeellinen.

2 Täydentävä lausunto

Puolustusministeriö esittää vastauksenaan edustaja Karin kysymykseen kunnioittavasti seuraavan. Täydentävä lausunto on valmisteltu yhteistyössä pääesikunnan kanssa.

Sotilaskurinpitomenettely on havaittu toimivaksi, eikä sen keskeisiin perusperiaatteisiin kohdistu puolustusministeriön käsityksen mukaan muutostarpeita. Puolustusministeriö ja Puolustusvoimat pitävät edelleen nykyistä laissa säädettyä sotilaskurinpitomenettelyä erittäin tarpeellisena ja keskeisenä nykymuotoisen asevelvollisuusjärjestelmän kannalta.

Edellinen Puolustusvoimien sotilaskurinpitomenettelyä koskeva kokonaisuusuudistus tehtiin viime vuosikymmenen alussa (HE 30/2013 vp) ja laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (255/2014) tuli voimaan 1.5.2014. Tällöinkin nähtiin edelleen tarpeellisena säilyttää muusta rikosprosessista eriytetty sotilaskurinpitomenettely. Tätä edeltävä muutos on vuodelta 1983.

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi sotilaskurinpitojärjestelmän tai sotilasrikosten selvittämisen sääntelyn perusratkaisuja, vaan kaikki ehdotetut muutokset koskevat yksittäisiä laissa havaittuja puutteita tai täsmentämistarpeita. Esityksen tavoitteena on muutosten myötä varmistaa rikosvastuun tehokas toteutuminen Puolustusvoimissa.

Kun käskyjä ja kieltoja rikotaan, on oltava tarpeelliset ja riittävät keinot kurin ja järjestyksen palauttamiseksi mahdollisimman nopeasti. Kurilla ja järjestyksellä on myös sekä asevelvollisten että palkatun henkilökunnan palvelusturvallisuuden varmistamisen kannalta merkitystä. Varusmiespalveluksessa ja kertausharjoituksessa olevien pal-

velus- ja paikallaolovelvollisuus perustuvat asevelvollisuuslain (1438/2007) 57 §:n nimenomaiseen säännökseen. Sotilaita koskevien rikosten tutkinta ja käsittely on eriytetty tavallisesta rikosprosessuaalisesta menettelystä. Puolustusvoimien sisäistä kurin ja järjestyksen ylläpitämistä turvaa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa säädetty Puolustusvoimien sotilaskurinpitomenettely. Sotilaskurinpitomenettely rinnastetaan nopeutettuun ja yksinkertaistettuun rikosprosessiin. Se sisältää elementtejä kaikista rikosprosessin vaiheista (HE 30/2013 vp, s. 6). Kurinpitomenettelyä voidaan käyttää vain vähäisissä ja selvissä asioissa. Yleisessä tuomioistuimessa käytävä sotilasoikeudenkäynti ei edes nopeutettuna tai muutoin muunneltuna poistaisi tarvetta erityiseen kurinpitomenettelyyn. Kurinpitoasioista valtaosa on luonteeltaan vähäisiä, lähinnä Puolustusvoimien sisäisten järjestysmääräysten rikkomista koskevia tekoja ja laiminlyöntejä.

Kurinpitomenettelyllä on edelleen sekä normaali- että poikkeusoloissa keskeinen merkitys Puolustusvoimien tehtävien tehokkaan ja luotettavan suorittamisen turvaamiseksi tarvittavan kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta. Poikkeusoloissa kurinpitomenettelyn tarpeellisuus korostuu, sillä sotilasrikokset hyvin todennäköisesti lisääntyvät. Sotilasrikosten määrän kasvu selittyy sillä, että palveluksessa olevien joukkojen määrä kasvaa ja toisaalta sillä, että paine joukkojen sisällä kasvaa ajan kuluessa. Puolustusvoimien toiminnan lainmukaisuuden kannalta on tärkeää säilyttää tehokkaaksi osoittautunut Puolustusvoimien kurinpitojärjestelmä.

Kurinpitomenettely on nähty ainoaksi toimivaksi ratkaisuksi asevelvollisuusjärjestelmän tiiviinä osana. Edelleen valtaosa (noin 95 %) kurinpitoseuraamuksista määrätään asevelvollisille tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville henkilöille. Laissa säädetty sotilaskurinpitomenettely on osoittautunut ainoaksi tehokkaaksi sanktiojärjestelmäksi kuria ja järjestystä vaarantaviin tekoihin. Sotilaskäskyjärjestelmässä sääntöjen on oltava samat kaikille sotilaille, myös Puolustusvoimien ammattisotilaille, jotka ovat osa samaa sotilaallisesti järjestäytynyttä joukkoa. Näin ollen sotilaskurinpitomenettelyn ulottaminen myös ammattisotilaisiin on yhdenvertaisen kohtelun kannalta perusteltua.

Mikäli nykyisestä sotilaskurinpitojärjestelmästä luovuttaisiin, tarkoittaisi se noin 3000 rikoslaissa säädetyn sotilasrikoksen tutkinnan siirtämistä poliisin vastuulle ja näiden asioiden käsittelyä normaalissa sakko- ja syytemenettelyssä. Tämä ei olisi tarkoituksenmukaista viranomaisresurssien käyttöä ja johtaisi joko prosessien keston pitenemiseen tai vaihtoehtoisesti rankaisemattomuuteen esimerkiksi asevelvollisten vähäisten sotilasrikosten osalta, mitä on pidettävä ongelmallisena, ja millä olisi itsessään kurin ja järjestyksen säilyttämistä ja palvelusturvallisuutta heikentävä vaikutus.

Sotilaskurinpitojärjestelmällä pystytään nopeasti reagoimaan vähäisiinkin väärinkäytöksiin, myös Puolustusvoimien henkilöstön kurinpitorikoksiin. Tämä osaltaan toimii puolustusministeriön käsityksen mukaan ennalta ehkäisevänä sekä varmistaa asevelvollisten oikeudenmukaista kohtelua. On totta, että rikosoikeudellinen vastuu kohdistuu sotilaisiin ankarammin kuin siviileihin, mutta edellä mainituilla syillä sitä voidaan pitää perusteltuna.